

DÜĞÜN ADABI VE HÜKÜMLERİ

ÖZET

Her konuda olduğu gibi, aile temellerinin atıldığı evlilik için organize edilen düğün merasimleri ile ilgili de model, rehber ve referans Peygamberimiz (s.a.v.) ve ashabıdır. Zira açıklama bölümünde de görüleceği gibi, düğünlerin yapılması konusunda asr-ı saadetten günümüze güzel uygulamalar ulaşmıştır. Efendimiz (s.a.v.), bu konuda yapılması ve yapılmaması gerekenleri öğütlemiş; düğünlerin ilan edilen, sevinç içinde olunması ve eğlenilmesi gereken münasebetler olduğunu açıklamıştır.

İslami usul ve kaidelere göre, israfa kaçmadan, fazla borç yükü altına girmeden; içkisiz ve gayrimeşru eğlencesiz olmak şartıyla düğün yapmak, bu mutlu güne akrabaları, komşuları, arkadaşları ve dostları davet etmek, düğün yemeği (velime) vermek, Peygamber (s.a.v.)’in teşvik ettiği sünnetlerden ve İslam’ın güzel âdetlerindendir. Dolayısıyla İslam dini eğlenceyi mutlak yasaklayıcı bir tavır sergilemez. İslam sadece kontrolsüz ve hedefsiz bir yaşamı reddeder ve bütün insanları din çerçevesinde dengeli bir hayata davet eder.

İslam hukukçuları düğünlerde ve bayramlarda, kadınların ve erkeklerin kendi aralarında, haram sözler söylemeden ve haram şeyler yapmadan, içki içmeden, musiki eşliğinde oyunlar oynayabileceklerini ve eğlenebileceklerini söylemişlerdir.⁶⁷

67 İbn Âbidîn, *Fetava*, 298; Dehlevî, *Huccetullahi'l-Bâliğa*, 192.

Ne var ki, günümüzde İslam'a uygun olmayan diğer düğünler yanında, "ilahili düğün" diye adlandırılan düğünler de rayından çıkmıştır. İlahi adı altında orkestrayla ve aşırı gürültülerle Allah ve resulünün isimlerini içeren sözlerle, insanlar oyun havasına sürüklenmektedir. Bu da apaçık hedeften sapmadır. Bazen ilahiciler bayanlar kısmında bulunmaktalar ve haram olan ihtilat meselesi gündeme gelmektedir. Bizlere düşen görev açıklama bölümlerimizde işaret edeceğimiz üzere, ölçüleri iyi belirleyip insanlara dinin hudutlarını hatırlatmak olacaktır.

Nişan ve düğünlerde dikkat edilmesi gereken bir husus da israftır. İsrâf, hayatın bütün alanlarında mümkündür. İsrâf deyince akla sadece ekmek israfı gelmemelidir. Siyasetten sosyal hayata, sanattan spora, her konuda israf mümkündür. İsrâf haddi aşmak, hak edilen hakkı ihlal etmek, harcamalarda sınırları aşmak, sınır ötesi işlere girişmektir. İsrâfın zıddı itidal ve itinadır.

KUMAR VE ŞANS OYUNLARI

ÖZET

Hak din olan İslam, hak ve adaleti toplumsal hayatın temeline oturtmuştur. Müslümanca yaşamının yolu hak ve adalet ölçülerini gözetmekten, hak ve hukuka önem vermekten geçer. Hakkın zıddı batıldır.¹³¹ Hayat boyu Müslüman'ın batıldan şiddetle sakınması gerekir.

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de, İslam'dan önce rahiplerden birçoğunun insanların mallarını batıl yollardan yediklerini açıklayarak Müslümanları uyarılmış,¹³² *“Bilerek hakkı batıla karıştırıp da hakkı gizlemeyin.”*¹³³ buyurarak günümüzdeki birçok muamelenin durumunu incelememiz gerektiğine de işaret etmiştir.¹³⁴

Kumar, türü ve şekli toplumlara ve dönemlere göre değişiklik gösterse de esas itibarıyla haksız kazanç, mal ve zaman israfı, irade zaafiyeti ve toplumsal çözülme gibi bir dizi olumsuzluğa yol açtığı için dinler ve temel ahlak öğretileri tarafından yasaklanmış ve kınanmış bir olgudur.¹³⁵ Müslüman toplum için de önem arz eden ve genç kuşaklar için büyük bir tehlike teşkil edem kumar ve kumar türünden eğlenceler İslam'da haksız kazanç yollarından ve temel yasaklardanır.¹³⁶

131 Bk. Yûnus suresi, 10:32, Bakara suresi, 2:42, 119, 147; Nisâ suresi, 4:170.

132 Tevbe suresi, 9:34.

133 Bakara suresi, 2:42.

134 Bk. Enfâl suresi, 8:8; İsrâ suresi, 17:81; Nisâ suresi, 4:29.

135 Bk. Ali Bardakoğlu, “Kumar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXVI, s. 364-367.

136 Bakara suresi, 2:219; Mâide suresi, 5:90-91.

İslam dini meşru eğlencelere izin vermekle beraber, kumar gibi bazı eğlence yollarını niçin kapatmıştır? Çünkü kumarda emek, hizmet ya da üretim yoktur. Kumar bir emek ve iş karşılığı olmaksızın sadece tesadüflere, bazen de kısmen becerilere bağlı kalarak başkalarının zararını karşılığında kolaylıkla mal kazanmaktır.

Oynanan oyun ya da bahis ister iki kişi arasında ister çok sayıda katılımcı arasında olsun yine kumar olur. Çünkü hepsi de para yatırarak katılırlar. Bunlardan bir kısmı kazanır bir kısmı da yatırdıkları parayı kaybederler. Kazananların kazandıkları mal ya da paralar, kaybedenler dâhil tüm katılımcıların yatırdıkları mal veya paralardır. Böylece çok sayıda katılımcının hakkına tecavüz etmek gibi bir cürüm işlenmiş olur.

Doğrudan kumar oyunlarının yanı sıra, at yarışları, ok atma yarışı, güreş ve yüzme gibi caiz olan hatta dinen tavsiye edilen oyunların sonuçları üzerinde bahis tutuşmanın ve bu yolla kazanç sağlamanın da birer kumar olduğu muhakkaktır. Tarafların gösterdikleri rızaları, kumarla elde edilen malı helal duruma getirmez. Aslında kaybeden taraf verdiği razi görünse bile, içinde derin teessür ve pişmanlık vardır. Bu pişmanlık onu şansını tekrar deneme, hiç olmazsa kaybettiklerini tekrar telafi etme hırsına iter. Bu sebeple de kumar, oynayanlar arasında gizli bir kin ve düşmanlık doğurur.

Peki, Müslümanlar hiç eğlenmeyecekler midir? Zamanlarını hep yoğun faaliyetlerle mi geçireceklerdir? Hayır, elbette Müslümanlar da oyun oynamalı, eğlenmeli ve hoş vakitler geçirerek dinlenmelidirler. Fakat bu eğlenceler Müslümanca oyunlar ve eğlenceler olmalıdır.

Zekâ oyunu ve beyin sporu özelliği taşıyan satranç, langırt, bilar-do, dart, dama, dokuztaş vb. oyunlar kumar amacı olmaksızın sadece dinlenmek, eğlenmek ve zevk için oynanabilir. Ancak, bu oyunlar namazın geçmesine ve gecikmesine yol açar, normal dinlenme ve eğlenme ölçülerini aşar ve dili kötü ve boş sözlerden korumazsa caiz olmaz. Tavla ve benzeri iskambil, domino, pişti, okey, kızma birader, monopoly gibi şans oyunlarının oynanması ise ittifakla caiz değildir.

Bir market veya herhangi bir iş yeri, müşterilerini artırmak için, onlar arasında kura çekerek hediye verebilir. Ancak çekiliş için ayrıca para yatırılırsa bu çekiliş piyango nevinden sayılır ve kumarlaşır.

Cami veya bir hayır derneğinin derneklerine gelir temin etmek için kermes ve benzeri organizelerinde çekiliş sonucu verilen hediye bedelini, çekilişe katılmayan üçüncü bir şahıs veya şahıslar (sponsor/sponsorlar) karşılamış olurlarsa bu kumar sayılmaz. Çekiliş ile verilen hediyeler giriş biletlerinden ayrılan paralarla karşılanacaksa caiz olmaz.¹³⁷

Hayır için toplanmış olan parayı toplayanlar, bağış yapanların maksadı doğrultusunda harcamalıdır. Mal sahipleri, bağış yapanlardır; organize edenler vekiller olup, vekâlet verenlerin arzuları hilafına, onlardan izin almadan başka alanlarda harcayamazlar.

İBADETLERDE RUHSAT VE AZİMET, ZARURET VE HACET

ÖZET

Zaruret veya zaruret derecesine varan ihtiyaç hâlinde, haram bir fiil mübah hâle dönüşebilir. Zaruret konusunda İslam'da “Zaruretlar haram olan şeyleri mübah kılar.” ilkesi uygulanır (bk. *Mecelle*, mad. 21). Zaruretin haram olan şeyi mübah kılmasına fıkıh usulünde “ruhsat” denir.

Zaruret sebebiyle helal kılınan, zarureti gideren miktardır, daha fazlası değildir. Bu prensip *Mecelle*'nin 22. maddesinde şöyle ifade edilmiştir: “Zaruretlar kendi miktarlarınca takdir olunur.” Bunun anlamı, zaruret için mübah kılınan şey, zaruret miktarı ile takdir olunur, demektir. Zaruret meşakkat, güçlük ve benzeri sebeplerle, insanlar zaruret içinde kalır. Mesela ölüm tehlikesi ile karşı karşıya kalınırsa murdar etin yenmesi gerekir. Güçlkle karşılaşırsa oruç bozulabilir. Tedavi amacı ile doktor, karşı cinsten hastasının mahrem yerlerine bakabilir. Ancak bu konuda imkân ölçüsünde aynı cinsiyetten doktor ve hemşirelerden yararlanılması asıldır. Eğer tedavinin haram bir yiyecek, içecek veya ilaçla tedavi edilebileceği tecrübelerle biliniyorsa ve alternatifi yoksa böyle bir ilaç, ameliyat ve operasyonla tedavi yoluna gidilebilir. Bir saldırı söz konusu olursa, kişi nefsi müdafaa noktasında canını kurtarmak üzere, saldırının saldırdığı kadarıyla karşılık verebilir. Bu da zaruret şartları içinde değerlendirilir.

Önemli ibadetlerimizden abdestte ayakların yıkanması asıldır. Ancak yıkanan ayaklar üzerine giyilecek mest, kalın çorap, ayakları topuklarıyla birlikte örten çizme, potin ve konçlu aba, terlik gibi şeyler üzerine mukim için bir gün, yolcu için üç gün üç gece mesh edilebilir.

Yiyecek ve içeceklerde ruhsat konusunda ise bilmemiz gereken farklı noktalar vardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz: En sık karşılaştığımız E120 katkı maddesi haram değil, mekruh kapsamındadır. Alkollü içki sirke hâline geldikten sonra içinde az miktarda yüzde 0,2-3 gibi etil alkol kalsa bile onun sirke sayılmasına engel olmaz. Renk, tat ve koku olarak sirke tadı verdiği zaman sirke hükmündedir.

Kuzu tüylerinden elde edilen Lanolin yağı, hayvan meşru yolla kesilmemiş olsa bile tabaklanınca derisi temiz sayıldığından, kullanılabilir. Domuz veya etinin yenilmesi haram olana diğer hayvanların midesinden elde edilen peynir mayaları, peynir ince bir tahlile tabi tutulunca, kimyasal formül olarak, bu hayvanlara ait et veya yağ denilebilecek maddeler çıkmamış olsa bile böyle mayalar kullanılmamalı; helal hayvanlardan elde edilen mayalar tüketilmelidir. Eğer maya meyteden (ölü) ya da İslami usullere göre kesilmemiş bir hayvandan alınmışsa, Ebû Hanîfe'ye göre yine temiz kabul edilir ve peynir yapımında kullanılabilir.

Eti helal olan hayvan için pislik yeme alışkanlığı varsa, bedeninin bundan arınması için tavuğun üç gün, sığır cinsinin 7 gün, cellâle denilen çok pisliğe alışan hayvanın 40 güne kadar karantinaya alınarak temiz yiyeceklerle beslenmesi sonunda etinin yenmesinin uygun olacağı esası benimsenmiştir. Yine de böyle hayvan bekletilmeden kesilse eti haram denilmemiş, mekruh olur denilmekle yetinilmiştir.

Gıdalara katılan aromalardaki alkol şarap alkolü ise, az bile olsa o içeceği necis hâle getirir.

Hastane, hapishane, yaşlılar evi gibi yerlerde ya yardıma muhtaç ya da yardımcı olan Müslümanlar, görevlilerden domuz eti, domuz yağı kullanılıp kullanılmadığını soruşturup buna göre hareket etmelidirler. Bu bilginin alınamadığı durumlarda kişi kendi tecrübesine göre kullanılan etin durumunu inceleyerek zann-ı gâlibine (ağır basan kanaatine) göre hareket edebilir. Ancak yine de şüpheli olan durumlarda helal olduğundan emin olunan yiyeceklerle yetinmeye çalışılır.

Çalışma ve görev yerlerinde dikkat etmemiz gereken ruhsatlar vardır. Örneğin, hastane veya bakımevlerinde, Müslüman bir kadın bakıcı, yabancı erkeğin altını temizleme, banyo yaptırma gibi hizmetlerinde bulunamaz. Erkek bakıcı bulmak imkânı her zaman olduğu ve bayan

hasta bakıcının da bayanların bu gibi hizmetinde bulunma imkânları olabildiği için bunu “zaruret” olarak değerlendirmek mümkün olmaz.

Deniz hayvanları konusuna gelince, en ihtiyatlı olan Hanefilerin, sadece balık türleri ve balık suretinde olan hayvanlar helaldir ve yenilebilir görüşü tercih edilmelidir. Fakat içtihat konusunda farklı bir görüş ile amel ederek yiyen günaha girmez.

Zaman zaman kurumlar tarafından hazırlanan klipler haklı olarak camilere gönderilmekte ve bazen cami lokallerinde, bazen de bizzat cami içinde cemaatlere seyrettilmektedir. Kanaatimiz odur ki, hazırlanan klipler lokallerde gösterilecek veya cami içinde gösterilecek versiyonlar şeklinde hazırlanmalıdır. Cami içinde gösterilecek versiyonlarda arka planda müzik olmamalıdır. Yine gerçek olarak camiye girmesi uygun olmayan hayvan ve manzara resim ve görüntüleri bulunmamalı; sadece konuşma metinleri bulunmalıdır.

Ramazan ayında yolculuk, hastalık, gebelik ve çocuk emzirmek, yaşlılık, ileri derecede açlık ve susuzluk, ikrah (zorlama), zor ve meşakkatli işlerde çalışmak, boğulmak üzere olan birini kurtarmak gibi durumlar tehir veya terk yönü ile oruç tutmamayı mubah kılan mazeretlerdir. Bununla birlikte, iğne yaptırmak ya da makattan fitil almak gibi şeyler orucu bozmadır. Doktorun araştırma yapmak üzere mideye saldıği hortumun ucunu elinde tuttuğu sürece oruç bozulmaz. Parmağını dübürüne idhal etse, ya da iplik yutulsa, ipliğin ucu elinde olsa, yine oruç bozulmaz. Oksijen ve nefes açıcı spreylere de orucu bozmadır.

Yolculuk durumu, genel olarak meşakkat ve sıkıntı içerdiğinden bu durumdaki kişi için bazı kolaylıklar getirilmiştir. Bunlar yolcuya tanınan ruhsatlardır. Bunların başında ramazan ayında yolculuk yapan kişi için tanınan, orucu yolculuk anında tutmayıp sonraya bırakma ruhsatıdır. Normalde bir gün bir gece olan mest üzerine mesh süresi, yolcu için üç gün üç geceye çıkarılmıştır. Ayrıca yolcu olan kişinin, dört rekâtlı farz namazları ikişer rekât olarak kılmasına da izin verilmiştir. Buna “kasrû’s-salât” denir. Yolcu için cuma namazı yoktur. Cumhura göre; yolculukta öğle ile ikindiye veya akşam ile yatsıya, birinci namazın vaktinde (cem-i takdim tarzında) birleştirmek yahut tehir ederek (cem-i tehir tarzında) ikinci namazın vaktinde kılmak caizdir.

İNTERNET VE SOSYAL MEDYA HÜKÜMLERİ

ÖZET

Sosyal medyada oluşturulan dostlukların ve arkadaşlıkların olumsuz yönleri sosyo-psikolojik açıdan daha çoktur.

Kadın ve erkeklerin sanal ortamda buluşması cismani manada olmasa bile mana itibarıyla ihtilatın ve halvetin neticelerine ulaşırma ihtimali yüksek olduğu için uzak durmak en salim yoldur.

Gönül eğlendirmeye (cinsel özellikli ya da şehvete yönelik), vakit öldürmeye yönelik, tanıсын veya tanımasın herhangi bir yabancı kadın ve erkeğin birbirleri ile chatleşmeleri yukarıda sayılan mahzurlar sebebi ile haramdır.

Bir kadın ya da erkek, sanal ortamı tanışma ortamı olarak kullanır, bunda da amacı aile kurma olursa, sanal ortamdaki görüşmeleri uzatmadan, tek başlarına bulunmadan ve yanlarında birileri bulunmakla görüşmelerinde bir sakınca olmaz. Aksi takdirde caiz olmaz.

Görüntülü, sesli veya sadece yazılı olarak cinsel özellikli ya da şehvete yönelik sohbetler haramdır.

Facebook'ta dürtme yapmak yanlış anlamlara ve neticesi itibarıyla iyi olmayan sonuçlara ulaştırmayacaksa mümkün olur. Aksi takdirde caiz olmaz.

Evlü kadın veya erkeğin, eşinin müsaadesi olmadan Facebook/ Twitter gibi sosyal ağlarda bir sayfa açması; evlilik kurumunda derin

yaraların açılmasına neden olabileceği, ihtilat/halvet kurallarına ters düşebileceği ve evlilik kurumunun mahremiyetine halel getirebileceği için caiz olmaz. Karı kocanın birbirlerinin müsaadesiyle sosyal medya hesabı açmalarında bir mahzur olmamakla birlikte kişinin kendisine, ailesine ve yakın çevresine ait özel fotoğrafları paylaşması mahremiyet sınırlarını çiğnemek anlamına gelir ki bu asla caiz değildir. Diğer aile fertleri ya da dostlarının özel resimlerinin izinli ya da izinsiz yayınlanması da aynı hükümdedir.

Bir kişi, bir grup, bir cemaat ya da müessese hakkında doğru olmayan veya doğru olup olmadığından emin olunmayan bir bilginin paylaşılması caiz değildir. Zira Cenâb-ı Hak insanların durumunun derinlemesine araştırılmasını yasaklamıştır.⁴⁸⁷

Konuya gerçekten vâkıf ve âlim olan kişilerin sosyal medya ağları üzerinden paylaşılan sohbetlerinin, fetvalarının gerçeğe uygun bir yapıda olduğu muhakkaktır. Bu tür fetvalardan genel olarak faydalanılabilir.

Ancak sosyal medyada tamamen anonim kişiler ve kaynaklardan verilmiş, çoğu kez şahsi fikir beyanı niteliğinde paylaşımlar ile sadece kendi mensup olduğu mezhep/cemaat açısından bakılarak verilen fetvalar, müfti ehliyeti ve usul açısından sıkıntılı olduğundan, bunlardan genel hükümlerin çıkarılmasından kaçınılmalıdır.

Televizyon haber programlarındaki dinî içerikli tartışmalar hakkında ve televizyon programlarında verilen fetvalarda -bazı yayınlar hariç- dinî yayın amaç ve ilkelerine riayet edilmemektedir.

Sosyal medyayı kullanırken şu temel esaslara dikkat edilmelidir:

1. Kul hakkı duyarlılığıyla hareket edilmeli ve her söz, mutlaka hesabının verileceği bilinciyle söylenmelidir.

2. Dürüstlük ilkesine riayet edilmeli ve insan onuruna saygılı olunmalıdır.

3. İspat edilmedikçe insanın masumiyetine itibar etmek gerekir. Çünkü suç ve cezada şahsilik esastır, toptancılıktan kaçınmak gerekir.

4. Hiç kimseyi alaya almamak, küçümsememek, gizli hâllerin peşine düşmemek (tecessüs etmemek) gerekir.

487 Hucurât suresi, 49: 6, 12.

5. Gıyabında çekiştirmek (gıybet) büyük günahdır. Bu nedenle karalama (hemz) yapmamak ve kusur aramaktan (lemz) uzak durmak gerekir.

6. Söz taşıma (nemîme) yapılmamalı, lakap takılmamalı (tenâbüz), saygı ve nezaketi elden bırakmamalıdır.

7. Haber ve bilginin doğruluğunu araştırmak ve malayaniyi (boş ve yararsız işleri/sözleri) terk etmek gerekir.

8. Hata ve kusurları örtmek esastır. Bu nedenle empati kurmaya özen göstermek gerekir.

9. Hayra mı şerre mi çığır açıldığına dikkat edilmelidir.

Sanal ortamdaki programların kopyalanması, kitapların fotokopi vs. yollarla çoğaltılmasına dönük bazı İslam hukukçularının zaruret çerçevesine sokarak kişisel kullanım için verdikleri ruhsat, genel geçer bir izin gibi değerlendirilmemeli, özel şartlara bağlı olarak her bir olay kendi başına ele alınmalıdır.

Manevi haklarda sahiplerinin koştuıkları şartlar geçerlidir. Çünkü bunlar sahiplerinin mülkiyetindedir. Geçerli bir sebep ya da hukuki bir yol olmadıkça sahiplerinden izinsiz olarak kullanılamaz.

Yasama organının hakları koruma yönünde çıkardığı kanunlara riayet şeri bir görevdir. Çünkü ibâha alanında maslahatın gerekli kıldığı hâllerde devletin düzenleme yetkisi vardır. Bunlara ise riayet gerekir.